

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 OSLO

Deres ref
kr

Vår ref
201102714-/ELU

Dato
29.11.2011

**NOU 2011:4 Mat makt og avmakt - Om styrkeforholdene i verdikjeden for mat
- Høring**

Vi viser til Landbruks- og matdepartementets ekspedisjon av 7. juli 2011.

Helse- og omsorgsdepartementet(HOD)har følgende merknader i saken:

Generelle kommentarer:

HOD er konstitusjonelt ansvarlig for lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven). Ett av lovens formål er å fremme forbrukerhensyn langs matproduksjonskjeden. HOD ser at noen av Matkjedeutvalgets anbefalinger berører forhold som faller innenfor matlovens virkeområde. Vi ser det som naturlig å kommentere disse anbefalingene.

Fokus i arbeidet for å sikre forbrukerhensyn etter matloven rettes vanligvis mot aktiviteter i matkjeden som berører forbrukerne direkte. Dette gjelder typisk regulering av egenskaper ved næringsmiddelprodukter. En mer konkurranserettet tilnærming, som for eksempel å vurdere inngrep for å regulere forhandlingssituasjoner mellom næringsdrivende, er mer indirekte relevant for vårt forvaltningsansvar. HOD ser det ikke som naturlig å gå i dybden på de av matkjedeutvalgets anbefalinger som gjelder denne typen forhold.

HOD er imidlertid opptatt av at forbrukerne i tråd med den enkeltes preferanser skal ha tilgang til et variert tilbud av matvarer, i størst mulig grad uavhengig av hvor man bor i landet og uavhengig av sosioøkonomiske forhold. Slike forbrukerpreferanser er forhold som både omfattes av matloven og er av stor betydning for

befolkningens muligheter til å sette sammen et sunt og variert kosthold.

HOD vil videre vise til at mange varer av helsemessig betydning, som ikke er matvarer, også selges i dagligvarebutikker. Dette er eksempelvis tobakksvarer, legemidler og kosmetikk, produkter som HOD ikke oppfatter som inkludert i utvalgets arbeid. Når det gjelder salg av visse reseptfrie legemidler utenom apotek, må dette skje i samsvar med de krav som følger av forskrift 14. august 2003 nr 1053 om omsetning mv. av visse reseptfrie legemidler utenom apotek. Tilsvarende må salg av tobakksvarer følge gjeldende regelverk.

Når det gjelder alkoholholdige drikkevarer, så er disse inkludert i utvalgets arbeid. Alkoholholdig drikk er ingen ordinær vare og kan medføre skade for den enkelte, nærstående og tredjeperson og samfunnet for øvrig. Omsetning av alkoholholdig drikk er derfor underlagt lovgivning som skal bidra til begrenset omsetning og begrense skadeomfanget, bl.a. gjennom bevillingsordning, salgstider og reklameforbud. Av den grunn kan alkohol ikke sammenlignes med og behandles som andre ordinære varer i alle sammenhenger. HOD forutsetter at oppfølging av NOU-en tar hensyn til dette.

KOMMENTARER TIL UTVALGETS ANBEFALINGER:

1. Prinsipper og retningslinjer for forhandlinger mellom aktørene i matvarekjeden, lov om forhandlinger og god handelsskikk i dagligvaresektoren mv. Denne anbefalingen gjelder regulering av konkurransemessige forhold mellom kommersielle aktører. HOD mener generelt at konkurranseforholdene mellom aktørene i matvarekjeden ikke må være til hinder for at distribusjon og salg av matvarer skjer på en måte som er til beste for forbrukerne. HOD har ingen innvendinger mot at det arbeides videre med forslaget i tråd med disse anbefalingene fra utvalget.

Departementet finner grunn til å kommentere utvalgets merknader til mindretallets ønske om å utrede et eventuelt forbud mot videresalg på side 120 i utredningen. Utvalget skriver:

”I land der videresalg med tap er forbudt, er det for eksempel utformet unntak som gjelder 1) når maten er i ferd med å gå ut på dato eller på annen måte står i fare for å forringes eller 2) selges til veldedige formål eller 3) ved sesongsalg.”

HOD vil for ordens skyld gjøre oppmerksom på at regelverket om trygg mat under matloven også gjelder for matvarer som faller innenfor disse tre kategoriene. Dette innebærer for eksempel at næringsmidler som fra et mikrobiologisk synspunkt er lett bedervelige og som derfor etter kort tid kan utgjøre en umiddel-

bar fare for menneskers helse, ikke kan omsettes etter utløpsdato. Dette gjelder mat- og drikkevarer merket med "siste forbruksdag". Det utvalget omtaler som mat som "står i fare for å forringes" kan heller ikke omsettes, dersom forringelsen kan medføre at det aktuelle produktet ikke er trygt. Et næringsmiddel skal anses for ikke å være trygt, dersom det betraktes som helseskadelig eller uegnet for konsum.

2. Ombud for dagligvaresektoren

Denne anbefalingen henger sammen med utvalgets første anbefaling. Som nevnt ovenfor, mener HOD generelt at konkurranseforholdene mellom aktørene i matvarekjeden ikke må være til hinder for at distribusjon og salg av matvarer skjer på en måte som er til beste for forbrukerne. I så måte har vi ingen ting i mot at det arbeides videre både med forslaget om regulering av forhandlinger mellom aktørene i dagligvarekjeden og med forslaget om et dagligvareombud.

HOD finner imidlertid grunn til å påpeke at det er viktig at et eventuelt nytt ombud sikres et klart mandat, slik at det ikke oppstår uklarheter i forhold til eksisterende ombudsordninger og tilsynsorganer.

3. Dagligvareportal

HOD støtter utvalgets vurdering av at det er viktig å sikre forbrukerne god informasjon om mat- og drikkevarer.

Vi gjør oppmerksom på at Stortinget har bedt HOD om å ta initiativ til en opprydning og gjennomgang av reglene for matmerking. Stortinget ga samtidig et tilgrensende oppdrag til Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet. De to departementene tok i 2010 initiativ til et samarbeid med Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Miljøverndepartementet for å følge opp disse oppdragene. En av hovedkonklusjonene fra dette arbeidet er at regjeringen skal vurdere hvordan ulike forbrukerinformasjonssider på internett kan brukes for å gi informasjon om ulike merker og merkeordninger. Disse tiltakene skal sikre at forbrukerne fullt ut kan nyttiggjøre seg de ulike merkeordningene når de handler dagligvarer, og at de gis tilgang til den informasjonen som de trenger for å kunne foreta veloverveide og gode valg.

HOD mener at det er naturlig å se Matkjedeutvalgets anbefaling om å opprette en offentlig finansiert dagligvareportal i sammenheng med disse planene.

Utvalgets anbefaling bør også ses i sammenheng med Mattilsynets og Helsedirektoratets arbeid med de eksisterende nettsidene matportalen.no og matvaretabellen.no. I lys av at Matkjedeutvalget foreslår at en ny dagligvareportal blant annet skal inneholde informasjon om næringsinnhold i matvarer, finner HOD grunn til å informere om at informasjon om dette allerede finnes i dag på matvaretabellen.no.

HOD stiller spørsmål ved hvordan en så omfattende nettside som en dagligvareportal som foreslått av utvalget skal være praktisk gjennomførbar. Departementet imøteser nærmere dialog om eventuelle planer for en slik portal, herunder om organisering og finansiering.

4. Matmerking

HOD er enig med Matkjedeutvalget i at det er viktig sikre forbrukerne informasjon om maten de kjøper. Vi legger vekt på at merkeregelverket skal sikre forbrukerne nødvendig informasjon om næringsmidler og beskytte forbrukerne mot villedende markedsføring. Regelverket skal også hjelpe forbrukere til å foreta informerte valg.

På denne bakgrunn har HOD i samarbeid med Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Mattilsynet lenge arbeidet aktivt overfor EU for å påvirke det EØS-harmoniserte regelverket om merking av næringsmidler. Det har i denne forbindelse vært særlig fokus på å støtte innføringen av obligatorisk næringsdeklarasjon, som innebærer krav om at matvarers innhold av næringsstoffer alltid skal oppgis. Slik informasjon kan hjelpe forbrukerne til å sette sammen et sunnere kosthold. Dette er viktig fordi kostholdet har betydning for forebygging av kostholdsrelaterte plager og sykdommer, som fedme, hjerte- og kar-sykdommer, diabetes og kreft.

I EU ble en ny forordning om "matinformasjon" vedtatt i september 2011. Med denne forordningen blir det gjeldende generelle regelverket om matmerking oppdatert. Forordningen medfører forbedringer på flere punkter. Det blir blant annet innført obligatorisk næringsdeklarasjon. Kravene til merking av ingredienser blir også skjerpet inn, blant annet slik at det nå blir påbudt med spesifikk angivelse av vegetabiliske oljer, som for eksempel palmeolje, og alle stoffer som kan fremkalle allergiske reaksjoner. Videre blir kravene til opprinnelsesmerking utvidet. Matinformasjonsforordningen vil sannsynligvis bli innlemmet i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett innen relativt kort tid.

Matkjedeutvalget anbefaler at næringsdeklarasjon på dagligvarer blir obligatorisk. HOD støtter dette forslaget og er glad for at det nå om kort tid vil bli fulgt opp i forbindelse med at det oppdaterte EU-regelverket om matmerking blir innlemmet i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett.

Matkjedeutvalget anbefaler også at opprinnelsesmerking innføres som en obligatorisk merking. HOD gjør oppmerksom på at reglene om obligatorisk opprinnelsesmerking blir utvidet med den nye matinformasjonsforordningen. Det blir obligatorisk å informere om hvor kjøtt fra okse, svin, får, geit og fugl har sin opprinnelse. Tidligere har opprinnelsesmerking bare vært obligatorisk for kjøtt fra storfe.

Opprinnelse skal også oppgis for frukt og grønnsaker, honning, oljer og i andre tilfeller der mangel på opprinnelsesmerking vil villedde forbrukeren.

Når det gjelder Matkjedeutvalgets anbefaling om at produsent og produksjonssted alltid skal oppgis i merkingen, vil vi gjøre oppmerksom på at kravet etter gjeldende regelverk er at navn eller firmanavn og adresse til enten produsent, pakkevirksomhet eller en forhandler som er etablert innen EØS, skal angis.

5. Endring i konkurranselovens fusjonskontroll og

6. Utredning om eierskapsbegrensning i dagligvarehandelen

Som nevnt innledningsvis, er HOD opptatt av at forbrukerne i tråd med den enkeltes preferanser skal ha tilgang til et variert tilbud av matvarer. Dette er relevante forhold etter matloven og er også av stor betydning for befolkningens muligheter til å sette sammen et sunt og variert kosthold. HOD antar at en for stor grad av eierkonsentrasjon kan medføre fare for at distribusjon av varer skjer på en måte som er til skade for forbrukerne, for eksempel ved at de får begrensede muligheter til å sette sammen et variert og sunt kosthold. Videre arbeid med disse anbefalingene bør ses i lys av slike hensyn.

7. Andre anbefalinger

HOD har ingen merknader til disse anbefalingene.

Med vennlig hilsen

Ann M. Løseth e.f.
avdelingsdirektør

E.Lien Utstumo
rådgiver